

บาลีศึกษาสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

พระพรหมบัณฑิต
วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

บาลีศึกษาสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

โอวาทกถา

ในพิธีเปิดอบรมบาลีก่อนสอบปีที่ ๒๑

ของคณะสงฆ์ภาค ๒

(พระนครศรีอยุธยา สระบุรี อ่างทอง)

ณ วัดต้นสน อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง

เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

(ป.ธ.๙, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครคณหีบบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม

เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

ประธานศูนย์พระปริยัตินิตเทศก์แห่งคณะสงฆ์ไทย

บาลีศึกษาสี่บทต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

(ป.ธ.๙, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครคณาบดีบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒ เจ้าอาวาสวัดประยูร

วงศาวาสวรวิหาร ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

ประธานศูนย์พระปริยัตินิตเทกแห่งคณะสงฆ์ไทย

คำสำคัญ : โอวาทกถาในพิธีเปิดอบรมบาลีก่อนสอบปีที่ ๒๑
ของคณะสงฆ์ภาค ๒ (พระนครศรีอยุธยา สระบุรี อ่างทอง)
ณ วัดต้นสน อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง
เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

พิมพ์ : - เพื่อเป็นคลัง ศูนย์การเรียนรู้ และเป็นต้นแบบ
การแสดงพระธรรมเทศนา ปาฐกถา ธรรมกถา
สัมมนาวิทยกถา และอื่นๆ ในพระพรหมบัณฑิต
- เป็นธรรมวิทยาทาน

บรรณาธิการ : พระพรหมบัณฑิต

จัดพิมพ์/แบบปก : พระมหาผล วิเชษฐสมโน

ตรวจทาน : คณะสงฆ์วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร,
พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ, พระมหาผล วิเชษฐสมโน,
พระปลัดยรรยง ยสวฑฺฒโก, คุณสมัชญา เลิศชนะการ

ติดต่อ : สำนักงานประชาสัมพันธ์วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร
โทร. ๐๒-๕๖๖-๑๖๙๓

Website : www.watprayoon.com

บาลีศึกษาสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธรรมจิตโต ป.ธ.๙,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์,อัครคมหาบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

ประธานศูนย์พระปริยัตินิเทศก์แห่งคณะสงฆ์ไทย

บาลีศึกษาสี่บต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง *

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
(ป.ธ.๙,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)
กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก
ประธานศูนย์พระปริยัติเนตคกัแห่งคณะสงฆ์ไทย

ท่านเจ้าคุณพระเทพวิสุทธิโสภณ รองประธานอำนวยการโครงการการอบรมบาลีก่อนสอบ ท่านเจ้าคุณเจ้าคณะจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัด ทั้ง ๓ จังหวัด ท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ คณาจารย์ และพระภิกษุสามเณรผู้เข้ารับการอบรมทุกรูป

ขอเจริญพรท่านรัฐสุระ สิริธรงค์ศรี รองผู้ว่าราชการจังหวัดอ่างทอง คุณลิขิตา มูลหงษ์ ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษา ท่านผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทั้ง ๓ จังหวัด และท่านผู้เข้าร่วมการเปิดอบรมบาลีก่อนสอบทุกท่าน

ในนามของคณะสงฆ์ภาค ๒ ขอต้อนรับพระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาที่เข้ารับการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค ๒ ปีที่ ๒๑ และขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่านทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนกิจการในครั้งนี้ โดยเฉพาะในส่วนของ

*โฆทกถาในพิธีเปิดอบรมบาลีก่อนสอบปีที่ ๒๑ ของคณะสงฆ์ภาค ๒ (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สระบุรี อ่างทอง) ณ วัดต้นสน อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

จังหวัดอ่างทอง ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด และรองผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการจังหวัดที่ได้อุปถัมภ์บำรุงมาโดยตลอด โดยตระหนักว่า **“การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นี่เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา”** ถ้าไม่มีการเรียนบาลี พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจะอ่อนแอและอ่อนแอจริง ๆ

ดังนั้น ไม่ต้องแปลกใจว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยของเราที่ดำรงคงมั่นมาแต่โบราณ ก็เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทรงอุปถัมภ์การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ และเรียกการสอบบาลีว่าเป็นการสอบในสนามหลวง

ถามว่า การสอบในสนามหลวงคืออะไร ตอบว่าคือ การสอบในสนามที่อยู่ในหลวงทรงอุปถัมภ์ เพราะจัดให้สอบในพระบรมมหาราชวัง ในสมัยรัชกาลที่ ๕ การสอบบาลีมีขึ้นในวังหลวงที่วัดพระแก้ว สมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานในการสอบ มีกรรมการทั้งหมด ๑๐ รูป แต่เป็นการสอบปากเปล่าโดยผู้ที่ไปสอบจะต้องเตรียมตัวและไปเก็บตัวในพระบรมมหาราชวัง ข้อสอบจัดทำเป็นใบลาน จารเป็นภาษาบาลี ทำเป็นผูก ผูกหนึ่งกำหนดจำนวนหน้าไว้ ท่านจะนำใบลานมาวางๆ ไว้ ผู้สอบจะถูกให้จับฉลาก แล้วแต่ใครจะจับฉลากได้ผูกไหน แต่ละรูปจะได้ข้อสอบไม่ตรงกัน

เมื่อจับฉลากได้ก็จะนั่งแปลให้กรรมการฟัง เวียนเข้าไปที่ละรูป ถ้าแปลผิดให้ออกไปรอข้างนอก รูปที่ ๒ เข้ามาแปลต่อ วันหนึ่งสอบ ๔ รูป ถ้าเวียนกันแปลจบก่อนมีตึกคำก็สอบได้ การแปลวันเดียวสอบได้ ๑ ประโยค คำว่าประโยคหมายถึงใบลาน ๑ ผูก ลั่น ๆ ที่จับฉลากแปลแต่ละครั้ง ประโยค ๓ สอบแปล ๓ ผูก ถ้าแปลผ่านทั้ง ๓ ผูก ก็สอบได้

๓ ประโยค ตั้งแต่ชั้นประโยค ๔ เป็นต้นไปถึงประโยค ๙ แผลชั้นละ ๑ ผูกคือ ๑ ประโยค เพราะฉะนั้นบางรูปปีเดียวสามารถสมัครสอบได้หลายชั้น เมื่อแปลได้ ๓ ประโยค แล้วสามารถสมัครแปลประโยค ๔ ต่อไป ถ้าแปลผ่านก็สมัครแปลชั้นสูงขึ้นไปเรื่อยๆ บางรูปสอบปีเดียวได้ถึง ๔-๕ ประโยค บางรูปสอบปีเดียวได้ตั้งแต่ประโยค ๓ ถึง ประโยค ๙ เช่น พระมหาสา เปรียญ ๑๘ ประโยค

พระมหาสาเคยสอบได้เปรียญ ๙ และเป็นเจ้าคุณก่อนลาสิกขาออกไป ต่อมาอุปสมบทเป็นพระใหม่ ต้องเข้าสอบแปลบาลีสนามหลวงเริ่มใหม่ตั้งแต่ชั้นประโยค ๓ ท่านแปลรวดเดียวผ่านทุกประโยคจนสอบได้ ๙ ประโยคภายในปีเดียว เขาจึงเรียกว่าพระมหาสา ๑๘ ประโยค ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระมหาสาได้เป็นสมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ์

การศึกษาบาลีเป็นการรักษาพระพุทธศาสนา ตั้งพระบาลีที่ว่า “ศาสนญูจิตติยา ปน ปริยตฺติ ปมาณํ” แปลว่า “ก็การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการธำรงรักษาพระศาสนา” นั่นคือ “การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นหลักประกันความอยู่รอดของพระพุทธศาสนา ถ้าไม่ศึกษาปริยัติ ก็อย่าหวังว่าปฏิบัติและปฏิเวธจะสืบต่อไปได้ ถ้าปริยัติอันตรธานไปจากสังคมใดก็เท่ากับพระพุทธศาสนาได้ดับสูญไปแล้วจากสังคมนั้น”

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกศเคยตั้งข้อสังเกตว่า พระสงฆ์ในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว กัมพูชา เคยเรียนบาลีเช่นกัน แต่ตอนหลังเลิกเรียนเพราะเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสังคมนิยม ทำให้การศึกษาพระศาสนาอ่อนแอ เพราะพระสงฆ์ไม่เรียนบาลีเป็นหลัก ฉะนั้น ประเทศของเราจะเป็นผู้นำด้านการศึกษาพระพุทธ

บาลีศึกษาสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

ศาสนาของโลกได้ ต้องเรียนภาษาบาลี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการจัดการเรียนการสอนต้องมีวิชาภาษาบาลีเป็นวิชาบังคับ ชาววาสนาไปเรียนมหาจุฬาลงกรณก็ต้องเรียนบาลี เช่น คณะพุทธศาสตร์ มีวิชาเอกบาลีสันสกฤตเป็นเรื่องสำคัญ ถือว่าการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นหลักในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

เมื่อมีการอบรมบาลีก่อนสอบและการสอบบาลีสนาทมหลวง ทางรัฐบาลก็อุปถัมภ์ผ่านทางกองพุทธศาสนศึกษา ในฝ่ายคณะสงฆ์ก็ดูแลให้มีการอบรมและสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ทางคณะสงฆ์ตั้ง ความหวังให้พระหนุ่มเณรน้อยอย่างท่านทั้งหลาย เอาจริงเอาจังในการศึกษาเพื่อธำรงรักษาพระศาสนา เรียกว่าคณะสงฆ์มอบภาระในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ ดังคณะสงฆ์ภาค ๒ ได้จัดอบรมบาลีก่อนสอบอย่างจริงจังจนถึงปีนี้เป็นปีที่ ๒๑ ปฏิบัติอย่างนี้มาอย่างนี้ทุกปี เจ้าคณะพระสังฆาธิการได้ช่วยอุปถัมภ์บำรุงเรื่องภัตตาหาร นี่คืองานพระศาสนา ทุกฝ่ายมาร่วมกันลงทุนลงแรงเป็นเงินทองรวมทั้งเวลาและกำลังสติปัญญาเพื่อสืบทอดพระศาสนา

ดังนั้น ต้องเข้าเรียนให้คุ้มกับการลงทุนในช่วง ๑๕ วันที่มาอยู่ที่นี้ แต่จะมาหวังว่า ๑๕ วันนี้จะให้สอบได้อย่างเดียวคงไม่ได้ ตลอด ๑ ปีที่ผ่านมาได้ลงทุนเรียนบาลีมาก่อน สำนักเรียนทั้งหลายจัดการเรียนการสอนเตรียมความพร้อมให้แล้ว เมื่อใกล้สอบก็นำมาอบรมกันที่นี้

ทำไมต้องมาอบรมบาลีก่อนสอบที่นี้ ทั้ง ๆ ที่เรียนมาแล้ว ก็เพราะต้องการให้มีสมาธิไม่วอกแวก ถ้าอยู่ที่วัดอาจจะมึนโง่ คือความกังวลในเรื่องนั้นเรื่องนี้มีมารบกวน ที่จัดอบรม ณ สถานที่แห่งนี้ก็เพื่อให้ได้เก็บตัวฝึกซ้อมจริงจัง เหมือนนักกีฬาโอลิมปิกจะเข้าแข่งขันเหรียญ

ทอง จะต้องเก็บตัวฝึกซ้อมกัน ๓ เดือน ๖ เดือน เหมือนนักมวยจะไม่ไปเที่ยวเล่น จะฝึกซ้อมอย่างเดียว จะได้เหรียญเงินเหรียญทองก็ช่วงนี้แหละ ส่วนใหญ่สอบได้จากการฝึกซ้อมตรงนี้เอง ครูบาอาจารย์จะมาช่วยกันติวช่วยกันสอน เมื่อมีสมาธิ ปัญญาก็มีพลัง ดังภาษาบาลีที่ว่า **สมาธิปริภาวิตา ปญญา มหปผลา โหติ มหานิสสา** แปลว่า **เมื่อเจริญสมาธิดีแล้ว ปัญญามีผลมาก มีอานิสงส์มาก**

ดังนั้น เมื่อมาอยู่ที่นี้ก็ต้องพยายามอย่าให้เสียสมาธิ ไม่จำเป็นอย่าพูดคุยกันจนรบกวนสมาธิของเพื่อน เมื่อมีสมาธิความจำจะฉับไวเหมือนการถ่ายภาพ ถ้าปรับหน้ากล้องโฟกัสไปที่ภาพ ภาพจะชัด เมื่อมีสมาธิ มาเรียนที่นี่ ๑ วัน อาจจำได้แม่นกว่าเรียนเองที่วัดเป็นเดือน เพราะที่โน่นมีกิจกรรมอื่นๆ เยอะ ท่องแบบไวการณวินิตเดียว พอไปเจอคนนั้นคนนั้นชวนคุย จะทำให้เสียสมาธิ แต่พอมายูที่นี้เวลาทุกนาทีมีค่า เพราะครูสอนอะไรที่อ่านผ่าน จะจำแม่นกว่าปกติ ถ้าในช่วงที่สอบข้อสอบออกตรงนั้นพอดี จะตอบได้ทันที ในขณะที่เรียนอยู่ที่วัด สมอบันทึกไม่เข้าเพราะจิตฟุ้งซ่าน

ให้ทุกรูปรวมมือกันสร้างบรรยากาศที่สงบเรียบร้อยไม่รบกวนสมาธิของเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ครูบาอาจารย์สอนอะไรก็ตั้งใจจำบันทึกไว้ในจิต เมื่อถึงเวลาสอบก็จะได้ไหลออกมาเอง ให้หมั่นลงทำวัตรสวดมนต์พร้อมกัน เพราะบทสวดมนต์เหล่านั้นก็คือภาษาบาลี เมื่อสวดด้วยจิตที่มีสติ จะเป็นการฝึกความคิดความจำในภาษาบาลี ไม่ให้ไปสนใจเรื่องอื่นนอกตัว หากทุ่มเทอย่างนี้ ๑๕ วัน จะมีผลในการสอบเป็นอย่างยิ่ง รูปไหนที่ตั้งใจอบรมก็จะได้ผล ที่ว่าตั้งใจคือจะต้องทำ ๓ ชั้นตอน **“การที่จะทำอะไรให้สำเร็จต้องมี ๓ ชั้นตอน”** ดังนี้

ชั้นตอนแรก คือ การตั้งปณิธาน เรียกว่า **อาร์มภธาตุ** หมายถึง

การเตรียมการ ถ้าจะสอบให้ได้ต้องเตรียมใจไว้ก่อน จะต้องเห็นความสำคัญของการเรียนบาลี อย่างมองว่าไม่จำเป็นหรือไม่เป็นประโยชน์ ให้เห็นความสำคัญของภาษาบาลีว่า การศึกษาบาลีเป็นบุญเป็นกุศลเหมือนกับ การฟังเทศน์โดยตรงจากพระพุทธเจ้า เพราะพระพุทธเจ้าทรงเทศน์เป็นภาษาบาลี ถ้าคิดได้แบบนี้จะมีความรู้สึกที่เป็นสุข

เมื่อมีอารมณ์ธาตุ ชื่อว่ามีการเตรียมการที่ดี ในจิตใจก็จะเกิดฉันทะ ดังที่ท่านเจ้าคุณ**พระเทพวิสุทธิโสภณ**บอกว่า การอบรมบาลีก่อนสอบทำให้เกิดฉันทะ คือรักในภาษาของพระพุทธเจ้า รักในการศึกษาพระธรรมโดยตรงจากพระโอษฐ์ของพระองค์ นับเป็นบุญกุศลแท้ๆ ที่เกิดมาแล้วได้มีโอกาสมาเรียนบาลีอย่างนี้ ขอให้ทุกท่านเตรียมใจอย่างนี้ และเห็นความสำคัญของการศึกษาภาษาบาลีอย่างนี้ จะมีการเตรียมการในการจดจำในการทำแบบฝึกหัดต่าง ๆ แม้กระทั่งวางแผนในการอบรม ๑๕ วันที่นี่ คือ มีครูบาอาจารย์ช่วยวางแผนให้ จะแปลกันอย่างไร จะท่องแบบอย่างไร และทำแบบฝึกหัดอย่างไร ร่วมมือกันทุกขั้นตอน อย่างขาดเรียนอย่างหนีไปจำวัด

การเตรียมการ ๑๕ วันที่นี่ คือเตรียมตัวเพื่อไปสอบบาลีสนามหลวง ไม่ได้จับอยู่ตรงนี้ ถ้าเตรียมตัวที่ดีก็จะสอบได้ เรื่องนี้ทำให้นึกถึงคำพูดของ**อับราฮัม ลินคอล์น** อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวไว้ว่า “การเตรียมตัวเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าให้เขาตัดต้นไม้ ๑ ต้น โดยใช้เวลา ๖ ชั่วโมง เขาบอกว่า จะใช้เวลาลับขวาน ๔ ชั่วโมง ใช้เวลาตัดตัดต้นไม้จริงเพียง ๒ ชั่วโมง ถ้าลับขวานให้คมใน ๔ ชั่วโมง เวลาที่เหลือ ๒ ชั่วโมง พอดีตัดต้นไม้ให้ขาดได้”

การอบรมบาลีที่นี่ก็เหมือนมาลับขวาน ๑๕ วัน ถ้าขวานคม ไม่ว่า จะออกข้อสอบอะไรมา ก็ตอบได้หมด ยิ่งถ้าลับขวานมาตลอดปี คือฝึก

ซ้อมมาอย่างดี ก็เกือบไม่ต้องมีอะไรต้องกังวลในการสอบบาลี การเตรียมการที่ดีเท่ากับสอบได้ไปครึ่งหนึ่งแล้ว การเตรียมความพร้อมกันที่นี้ และเตรียมตัวอย่างดีที่สุด นี่คือข้อที่ ๑ อารัมภธาตุ

ข้อที่ ๒ นิกกมธาตุ แปลว่า **ก้าวเดินด้วยการลงมือทำหลังจากที่เตรียมการไว้แล้ว** ความหมายก็คือลงมือเรียนหนังสือและทำแบบฝึกหัด ทั้งท่องและทบทวนไวยากรณ์ เรียกว่า **นิกกมะ** ซึ่งแปลตามตัวอักษรคือ **“ก้าวเดิน” อารัมภะ** คือ **“วางแผน”** วางแผนออกจากวัดว่าจะไปอบรมบาลีก่อนสอบที่วัดต้นสน เตรียมการเป็นเดือน เตรียมจักรเตรียมเครื่องใช้ เตรียมอะไรต่าง ๆ คือเตรียมการ แต่พอถึงเวลาอบรมจริง บางรูปเบี่ยงไม่ยอมเข้าอบรม เพราะไม่มีนิกกมะ ไม่ยอมออกจากวัดมาอยู่รวมกันที่นี้ เพราะกลัวความลำบาก การอยู่ที่วัดสบายกว่ามาอยู่รวมกันที่นี้ และการเข้าห้องเรียนที่นี้ทำให้เหนื่อยยากลำบาก จึงไม่สู้ไม่ก้าวเดินออกมา

เล่าจื๊อกล่าวไว้ว่า **“ระยะทางหมื่นลี้มันต้องมีก้าวแรก”** จะเดินทางหมื่นลี้ต้องเริ่มต้นก้าวแรกที่ลงจากบันไดบ้าน การสอบได้ประโยค ๙ ดูห่างไกลเหลือเกิน กว่าจะได้คงใช้เวลาหลายปี แต่เมื่อเริ่มต้นด้วยการสอบประโยค ๑-๒ ให้ได้ก่อน ถ้าสอบได้ปีละชั้น สอบอีกไม่กี่ปีก็ได้ประโยค ๙ นี่คือ **“ระยะทางหมื่นลี้มันต้องมีก้าวแรก”**

การที่ไม่กล้าก้าวออกไปเพราะติดความสบาย ภายในวัดมีพระเถรหลายสิบลูป แต่มีที่รูปที่เรียนนักธรรม-บาลี นับจำนวนได้ มีเรียนกันน้อย ที่พอมิเรียนบ้างก็ไม่อบรมบาลีก่อนสอบ บางรูปสละสิทธิ์ไม่เข้าสอบ เพราะว่าการอบรมบาลีเป็นเรื่องลำบาก การออกจากวัดมาอยู่ที่นี่ทำให้ลำบากเหมือนกับพระสังข์ต้องออกมาจากหอยสังข์

พระสังข์ทองตอนเป็นเด็กติดความสบาย จึงชอบกลับเข้าไปใน

หอยสังข์ แม่กลับมาจากป่าสงสัยว่าใครมาจัดเตรียมอาหารและปิด
กวางบ้านเรือนไว้ให้ เพราะมองไปก็พบแต่หอยสังข์ ตอนหลังแม่แอบดู
ถึงรู้ว่าแม่เด็กอยู่ในหอยสังข์ คือลูกของตัวเอง แม่ก็ทุบเปลือกหอยสังข์ เด็ก
น้อยจึงออกมานั่งร้องไห้ แม่ถามว่าร้องไห้ทำไม เด็กตอบว่า แม่ไม่นำทุบ
เปลือกหอยเลยเพราะเวลาลูกมีปัญหาจะได้หลบไปอยู่ข้างในเปลือกนั้น
แม่อธิบายว่า การหลบอยู่ภายในเปลือกหอยนั้นผิดวิสัยของคน เกิดเป็น
คนต้องหนักเอาเบาสู้ ไม่ใช่หนีปัญหาตลอดเวลา ได้แต่หนีแบบนี้แล้ว
ชาติไหนจะเจริญ เพราะว่าพอเจอปัญหาก็เข้าไปหลบอยู่แต่ในหอยสังข์
ลูกมีแม่ไว้คอยปกป้อง ถ้าลูกลำบากยังมีครูบาอาจารย์คอยช่วยเหลือ

พระเถรบางรูปติดความสบายจนเคยตัว คอยแต่หลบหนีความ
ลำบากจึงไม่เจริญในพระศาสนา คนเรามักติดความสบายที่ภาษาฝรั่ง
เรียกว่า Comfort Zone เหมือนเปลือกหอยสังข์ที่เวลาเด็กมีปัญหา
ก็หลบอยู่ในนั้น คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตต้องออกมาต่อสู้นอก
เปลือกหอยสังข์ ต้องสู้ให้สุดฤทธิ์ จะสอบตกหรือสอบได้ก็ให้รู้กันไป
เรียนให้เต็มที่ไว้ก่อน คือ “ร้องให้สุดคำ รำให้สุดแขน แพนให้สุดปีก”
คนที่สอบบาลีได้แสดงว่ามีนิสัยนักต่อสู้

สมัยโบราณมีการจัดสอบบาลีสนามหลวง ในหลวงรัชกาลที่ ๕
ทรงประกาศให้มีการสอบเพื่อคัดเลือกผู้มีความรู้ดีมาปกครองคณะสงฆ์
การสอบบาลีสสมัยก่อนคือการคัดกรองหาพระที่มีความรู้มาบริหาร
คณะสงฆ์ ใครจะมาเป็นเจ้าคณะพระสังฆาธิการสมัยนั้นต้องมีความรู้
ดีสอบไล่ได้ในสนามหลวงซึ่งแสดงว่าผู้สอบบาลีได้จะต้องใจสู้ มีวินัยใน
ตนเอง หนักเอาเบาสู้ เป็นคนรับผิดชอบจึงสอบได้ พระประเพณีนี้ต้องให้
รับภาระรักษาพระศาสนาต่อไป จึงไม่แปลกที่พระภิกษุผู้สอบได้ประโยค
๙ ในหลวงพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นเจ้าคุณ เพราะแสดงว่าผ่าน

การทดสอบเรื่องบุคลิกภาพเป็นคนหนักเอาเบา ล้อ สามารถรับผิดชอบต่อตนเองและต่อพระศาสนา ใครที่คุมตัวเองให้สอบนักรรรมบาลียังไม่ได้แล้วจะไปดูแลรักษาวิชาความอารามได้อย่างไร

การสอบบาลีเป็นการทดสอบนิสัยไปในตัว รวมถึงการอบรมบาลีก่อนสอบนี้ด้วย มาอยู่ที่นี้แค่ ๑๕ วัน ยังเอาตัวไม่รอด จะเจริญในพระศาสนาได้อย่างไร นี่คือ **วิธีคิดแบบนิกกมะที่ต้องก้าวออกมา**

ข้อสุดท้าย คือ ปรักรกษธาตุ แปลว่า **บากบั่น** หมายถึงล้มลงไปแล้วลุกกลับลุกขึ้นมาอีก บางคนปีที่แล้วสอบตกก็เลิกเรียนบาลีไปเลย นี่แสดงว่าไม่บากบั่น แต่คนที่บากบั่นคือผู้ที่สอบตกแล้วเรียนรู้จากการสอบตกว่าตกเพราะอะไรแล้วแก้ไขปรับปรุงตนเองจนสอบได้ในปีต่อมา

ตัวอย่าง เช่น **พระพรหมบัณฑิต**เอง สมัยที่สอบประโยค ๓ เสร็จก็วิเคราะห์ตัวเองว่า อ่อนวิชาไวยากรณ์ เพราะฉะนั้น ในช่วงที่สอบเสร็จในขณะที่ยังเพื่อนๆ ได้แต่ไปเที่ยวเล่น ช่วงที่รอฟังผลสอบ จึงค้นเอาตำราไวยากรณ์มาอ่านทบทวน ตอนที่เรียนไวยากรณ์ประโยค ๑-๒ ยังไม่ได้ใช้จริง จึงไม่ค่อยเข้าใจ แต่พอสอบได้ประโยค ๓ ความเข้าใจไวยากรณ์มีมากขึ้น พอศึกษาด้วยความเข้าใจทำให้จำแม่นแล้วนำไปใช้ในต่างบาลีในชั้นประโยค ๔ จนถึงประโยค ๙ และสอบได้ประโยค ๙ ขณะเป็นสามเณรเพราะในตอนที่รอฟังผลสอบนั้นแหละ ได้ทบทวนแก้ไขปรับปรุงซ่อมตัวเองจึงทำให้มีพื้นไวยากรณ์แข็งแรงจนสอบบาลีได้ตลอด

อีกประการ **พระพรหมบัณฑิต**เอง ยังเป็นผู้บากบั่นในวิชาต่างบาลี ตั้งแต่ชั้นประโยค ๔ ถึง ประโยค ๙ ใช้ความพยายามจดศัพท์ยากในสมุดเล่มเล็ก นำไว้ท่องเวลาว่าง เช่น ตอนนั่งรถเมล์ไปเรียนมหาจุฬาฯ ไปที่ไหนก็ต้องท่องศัพท์ไปด้วย ไม่เสียเวลาเปล่า

จำได้ว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งที่ท่องศัพท์เพลินไปหน่อย นั่งหลับท้ายรถ

เมล์ พอตื่นขึ้นมาพบว่าสมุดจดศัพท์หลุดมือหายไป กระเป๋าจดเมล์มอง
แล้วยิ้ม พร้อมนำสมุดจดศัพท์มาคืนให้ คงนึกว่าสามเณรรูปนี้ขยัน
เหลือเกิน นี่คือความบากบั่นตอนเรียนบาลี

ฉะนั้น ความบากบั่นนี้แหละเป็นหัวใจของความสำเร็จ ดังพุทธ
ศาสนสุภาษิตที่ว่า

“วายเมถว ปุริโส ยาว อตถสฺส นิปฺปทา
นิปฺพนฺนโสภีโน อตถา ขนฺตุยา ภิชฺโย น วิชฺชติ”

แปลความว่า “เกิดเป็นคนต้องพยายามเรื่อยไปจนกว่าจะ
บรรลุประโยชน์ที่ปรารถนาประโยชน์งดงามเมื่อทำสำเร็จเพื่อความ
สำเร็จไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าขันติ ความอดทน”

ความอดทนเป็นความขมขื่น แต่ผลของมันหวานชื่นเสมอ พอ
สอบได้แล้ว จะรู้ว่าคุ้มค่าเพียงใดที่สู้อดทนเรียนมา เกิดมาทั้งทีลองลิ้ม
รสความสมหวังดูบ้าง ไม่ใช่เอาแต่ลิ้มรสความผิดหวัง

ถ้าปีนี้เตรียมไม่ทันไม่เป็นไร สอบให้ได้บางวิชาในการสอบครั้ง
แรก แล้วเตรียมไปสอบซ่อมในการสอบครั้งที่ ๒ เมื่อเหลือสอบซ่อมอีก
วิชาเดียว ก็มีโอกาสอบได้วิชาที่เหลือ

ปีที่แล้วได้พูดแล้ว รูปไหนยังไม่พร้อมที่จะสอบได้ทุกวิชาในการ
สอบครั้งที่ ๑ อย่าไปทุ่มทุกวิชาเพราะอาจจะตั้งให้ตกทั้งหมด พึงคิดว่า
วิชาไหนเก่งก็สอบวิชานั้นให้ได้ในการสอบครั้งที่ ๑ ยอมตกวิชาที่ยังไม่
พร้อม ต้องสอบได้บางวิชาเพื่อเอาสิทธิ์ไปสอบในครั้งที่ ๒

ในการสอบซ่อมรอบ ๒ มีเวลาทุ่มให้วิชาที่เหลือมากขึ้นก็จะทำให้
สอบได้ครบทุกวิชาในปีเดียวกัน นั่นคือการยอมตกบางวิชา เพื่อไปทุ่ม
สอบซ่อมวิชานั้นในการสอบซ่อมอีก ๒ เดือนต่อมา ถึงจะสอบได้ในปีนี้
นี้เรียกว่า บากบั่นไม่ย่อท้อจะทำให้สอบได้ เพราะจะทำอะไรที่จะ

สำเร็จต้องมี ๓ ขึ้นตอน คือ

๑. มีอารมณ์ธาตุ เตรียมตัวเตรียมใจอย่างดี

๒. มีนิกมธธาตุ ออกจากความสบายมาต่อสู้กับความยากลำบาก

๓. มีปริกมธธาตุ บากบั่นไม่ย่อท้อล้มแล้วลุกขึ้นมา

ผู้ที่จะสอบประโยค ๙ ได้ ปฏิบัติกันอย่างนี้ทุกรูป ก็ขอฝากไว้
แต่เพียงเท่านี้

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ขอเปิดการอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๒
ปีที่ ๒๑

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศลทั้งปวงในการสืบต่อ
พระพุทธศาสนาด้วยการศึกษาพระพุทธพจน์ จงมารวมกันเป็นตบะ
เดชะ พลวปัจฉัย อำนาจพรให้ทุกท่านประสบความสำเร็จรุ่งเรืองใน
ร่มธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยปราศจากทุกข์โศก
โรคภัยอุปัทวันตรายทั้งปวง ประสงค์จำนงหมายสิ่งใดโดยเฉพาะในการ
สอบบาลีสนามหลวงก็ให้สำเร็จสมมโนระถมุ่งมาดปรารถนาทุกประการ
ตลอดกาลนาน เทอญ.

